

УДК 090.1:002.1=162.1(049.2):002(093)

*Ю. К. Рудакова,
кандидат історичних наук
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського*

**ЛАТИНОШРИФТНІ ВИДАННЯ ТВОРІВ ІОАНИКІЯ
ГАЛЯТОВСЬКОГО У ФОНДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ
УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО:
ІСТОРИКО-КНИГОЗНАВЧЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИМІРНИКІВ**

Розглядаються 46 примірників шести видань польськомовних творів Іоанкія Галятовського та примірника ще одного приписуваного йому твору з фонду Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Аналізується художнє оформлення, особливості пагінації видань, дефектність, оправи та провенієнції примірників.

Ключові слова: українські латиношрифті стародруки, полемічна література, художнє оформлення видання, оправа, провенієнція.

Одним з найяскравіших представників української літератури доби бароко є письменник-полеміст, богослов, проповідник, учений, викладач Києво-Могилянської академії, очільник Київського Братського Богоявленського та Чернігівського Єлецького Успенського монастирів Іоанкія Галятовський (бл. 1620–1688). Він вважається основоположником і теоретиком схоластичної проповіді, автором першого українського навчального посібника з гомілетики «Наука албо способ зложення казаня» (Київ, 1659). Його твори розглядаються в узагальнюючих працях з історії української літератури взагалі та в літературі доби бароко, відповідних підручниках і посібниках; мовні, літературознавчі, богословські, культурологічні, педагогічні аспекти його багатогранної творчості широко вивчаються, стають предметом монографічних досліджень, статей, кандидатських дисертацій [1]. Книгознавчому аналізу видань і примірників творів Іоанкія Галятовського, зокрема провенієнцій, присвячені роботи В. І. Барвінка, Н. П. Бондар, Р. Є. Кисельова, С. І. Маслова, І. І. Огієнка, Т. М. Росовецької, М. А. Шамрай та ін. [2]. Проте біографія Іоанкія Галятовського, а також історико-книгознавчі аспекти його спадщини залишаються недостатньо вивченими.

Спадщина Іоанкія Галятовського в історико-книгознавчому аспекті є досить унікальним явищем в історії українського книгодрукування другої половини XVII ст. Вона складає 17 праць (не враховуючи одного

твору, що приписується йому помилково) [3], виданих у чотирьох міс-тах: Києві (друкарня Києво-Печерської лаври, 4 видання чотирьох творів), Львові (друкарня Михайла Сльозки, 4 видання двох творів), Новгороді-Сіверському та Чернігові (обидва – друкарня архієпископа Лазаря Барановича, разом 13 видань дванадцяти творів). Що більше, твори Іоанікія Галятовського (5 видань) становлять понад чверть усієї продукції новгород-сіверської друкарні (1674–1679), а з моменту переведення друкарні до Чернігова і до смерті самого Галятовського (1679–1688) частка його творів (8 видань) збільшується до майже третини усіх видань. Основні жанри творів – проповіді та теоретичні засади проповідництва, релігійні оповіді, полемічно-публіцистичні трактати. Полемічні твори Іоанікія Галятовського – антикаталицького, антимусульманського спрямування тощо – написані польською мовою та становлять переважну більшість латиношрифтих видань автора. Загалом польськомовна спадщина письменника, зафіксована в бібліографії, складає дев'ять творів [4]. Усі вони видані в той час, коли Іоанікій Галятовський на запрошення чернігівського та новгород-сіверського архієпископа Лазаря Барановича (1620–1693) оселився в Новгороді-Сіверському, а в 1669 р. посів архімандрію Чернігівського Єлецького Успенського монастиря [5].

У фонді Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – НБУВ) виявлено примірники видань шести польськомовних творів Іоанікія Галятовського. Немає видань творів «Rozmowa białocerkiewska» (Новгород-Сіверський, 1676), «Fundamenta na których łacinnicy iedność Rusi z Rzymem fundują» (Чернігів, 1683) і «Sophia Mądrość zbudowała sobie dom u ugruntowała siedm słupow» (Чернігів, 1686) [6].

Далі подаємо інформацію про видання шести творів Іоанікія Галятовського (у хронології друку) та одного приписаного йому твору, примірники яких виявлено у фонді НБУВ. Наводимо бібліографічні описи видань з повною назвою кожного твору, сигнатурами, фінгерпринтом (ідентифікатором стародруків – групою знаків на визначених правилах сторінках тексту видання), бібліографією, пагінацією, художніми особливостями видання. Подаємо дані про дефектність, оправи, написи, печатки та інші особливості виявлених примірників.

Найраніше латиношрифтичне видання, виявлене в НБУВ, – полемічний антиіудейський трактат «Messiasz prawdziwy», надрукований у Києво-Печерській лаврі в 1672 р. Це найбільший друкований твір Іоанікія Галятовського польською мовою, його загальний обсяг складає 336 аркушів формату в 4°. Бібліографічний опис видання:

Galatowski, Joannicy. Messiasz Prawdziwy Jezus Chrystus Syn Bozy, od początku swiata, przez wszystkie wieki ludziom od Boga obiecany, y od

ludziey oczekiwany, y w ostatnie czasy; dla zbawienia ludzkiego; na swiat posłany, po przyściu zaś swym, za błogosławienstwem Wysoce w Bogu Przewielebnego Ie[go] Msci; Oyca Innocentego Giziela, archimandryty Swetey Wielkicy Cudotworney Lawry Pieczarskicy, stauropigij S: Aecumeniei Patriarchae Constantinopolitani, od grzesznika Ioanicusza Galatowskie[go], archimandryty czernihowskiego, z Typographiey Kijowo-Pieczarskicy żydowi niewiernemu rozmaitemi znakami, o Messiaszu napisanemi, y na Chrystusie wypełnionemi. Roku, 1672. pokazany. – [Kijów] : Z Typographiey Kijowo-Pieczarskicy, 1672. – [18], 321 [i. e. 313], [5] k. : graw. ; 4°. – Сигнатури: *⁴ **⁴ ***⁴ ****⁴ *****², A–Z⁴, Aa–Zz⁴, Aaa–Zzz⁴, Aaaa–Gggg⁴, Hhhh² (літери: ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ). Фінгерпринт: ołbo nao, a,y- sioC 3 1672A. Бібліографія [7]: Запаско, Ісаєвич, 509; Титов, с. 531; Укр. письменники, с. 279; Estreicher, t. 17, s. 14.

Польськомовний «Messiasz» – це авторський переклад україномовного твору «Месія правдивий», виданого в друкарні Києво-Печерської лаври в 1669 р. Структура цих двох видань майже тотожна. Гравюри для їхнього художнього оздоблення виготовлено з тих самих дощок. Таким чином, видання 1669 і 1672 рр. мають ідентичні форти, гравюри із зображенням символічного герба Ісуса Христа на зворотах титульних аркушів, а також гравюри із зображенням бесіди Христа із самарянкою, вміщені на початку другої частини твору (на зворотах аркушів 278 і 203 відповідно). В частині тиражу видання 1669 р. між двома передмовами (між нумерованими аркушами 3 та 4) було вставлено шість нумерованих аркушів із зображенням російського двоголового орла, зверненням і присвятою московському цареві Олексію Михайловичу (1629–1676) [8]. У виданні 1672 р. ці елементи одразу входили в структуру видання, вони займають останній аркуш першого зошита, другий зошит і перший аркуш третього зошита. Гербову гравюру відтиснено з тієї ж дошки, що й для видання 1669 р. Інші елементи художнього оздоблення обох видань – заставки, кінцівки, виливні прикраси – співпадають частково. В цілому для художнього оздоблення латиношрифтного видання 1672 р. використано увесь наявний арсенал художніх елементів, традиційних для кирилических видань – основної продукції друкарні.

У фонді відділу стародруків та рідкісних видань (далі – ВСПВ) НБУВ зберігаються чотири примірники «Messiasza» (шифри In 3630, In 3658, In 5427, Фрагм. 26), у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій (далі – ВІК) виявлено тринадцять примірників (Reg.X.61b, AX 7/206, DIX 5/281¹⁻³, V 6/981¹⁻⁴, Соф.717^{a-d}). Одинадцять примірників повні, у п'яти бракує декількох аркушів або частина аркушів має значні пошкодження з частковою втрагою тексту. В примірнику Соф.717^d двічі вклеєний зошит Kkk

(127 [=227] –230). Один примірник є фрагментом з шістнадцяти аркушів з середини блоку (аркуші 123–130, 135–138, 143–146).

У нумерації аркушів «Messiasza» є значна кількість помилок. Більшість з них не впливає на загальну нумерацію. Помічено такі помилки: замість 10 цифра 0 (у дванадцяти примірниках); замість 68 число 98 (тут і далі, де не зазначено, – у всіх шістнадцяти примірниках); між аркушами 78 та 82 нумерація йде у зворотному порядку: 81, 80, 79; на аркуші 83 немає номера (у чотирнадцяти примірниках); замість 110 число 111 (у шести примірниках); замість 210 число 200; замість 224 число 124; замість 227 число 127; після аркуша 267 йде число 269, потім 268. Збивають нумерацію дві помилки: після аркуша 76 нумерація продовжується з числа 75, після аркуша 279 – з числа 290.

Загалом слід відмітити низьку якість друку колонцифр, які часто погано читаються, наприклад 155, 204, 225, 232, 256, 264 тощо. Число 60 перевернуте (в чотирнадцяти примірниках), на аркуші 248 цифра 8 надрукована горизонтально: «24∞» (в шістнадцяти примірниках). Після деяких колонцифр замість крапки стоїть кома (29, 71, 72, 131, 142, 203, 230, 231, 234, 317), двокрапка (204) або знак пунктуації не надруковано (200, 206, 223, 240, 244, 259). Колонцифра на аркуші 32 має вигляд «.32» (в шістнадцяти примірниках). У примірнику In 3630 на аркуші 10 замість одиниці надруковано скісну риску: «/0»; замість 12 число 112. У примірнику AX7/206 у колонцифрі 83 надрукована лише цифра 3.

Помічено також помилки в сигнатурі: H₃ позначена «3 H» у шістнадцяти примірниках, Zz позначена Z в одинадцяти примірниках.

Наприкінці примірника In 3658 вміщено «Pieśni nabożne dla pożytku duchowne[go] u zbawienego, narodowi chrześcijańskiemu potrzebne, do Messiasza Prawdziwego przydane» на чотирьох аркушах. Їхнім автором дослідники вважають Іоанікія Галятовського [9]. Судячи з назви, ці релігійні пісні друкувалися для розповсюдження разом з основним твором, у бібліографічних покажчиках (наведені вище позиції в каталозі Я. Запаска, Я. Ісаєвича та праці Ф. Титова) їх перераховано в складі видання, відповідно чотири аркуші зараховано до останнього ряду фоліації, разом дев'ять нумерованих аркушів. Однак цей додаток надруковано на іншому папері. К. Естрайхер про нього не згадує. Також його немає в кириличному виданні 1669 р. Вірогідно, «Pieśni nabożne» друкувалися на додаток до «Messiasza», але не підшивалися до всіх примірників або не збереглися.

Більшість розглянутих примірників «Messiasza» має шкіряні оправки XVII–XVIII ст. з характерними тисненими середниками та орнаментальними рамками та смужками. Так, вісім примірників оправлені в дошки, обтягнені коричневою (сім) і світлою (один) шкірою; всі мають залиш-

ки застібок. У середниках відтиснено зображення Ісуса Христа (АХ7/206, DIX 5/281¹), «Розп'яття Ісуса Христа» з однією фігурою, що стоїть навколiшки (Марія Магдалина?) (V 6/98¹), «Розп'яття Ісуса Христа з двома передстоячими» (Соф.717^b), зображення Старозавiтної Трiйци (Соф.717^d).

У примiрнику DIX 5/281¹ в якостi форзацних використано аркушi з цього ж видання: 50–51, 30–31. Причини, чому цi аркушi були вiдбракованi, встановити не вдалося. У примiрнику V 6/98² верхня кришка пiдклеєна фрагментом кириличного видання друкарнi Києво-Печерської лаври 1671 р. В примiрнику Соф.717^c верхня кришка пiдклеєна фрагментом невідновленого кириличного видання. Використання в оправах вiдбракованих аркушiв того ж або близького за часом друку видання однiєї друкарнi свiдчить про сучаснiсть оправи й видання та виготовлення її найiмовiрнiше в тiй друкарнi.

Чотири розглянутi примiрники оправленi в картон, обтягнений коричневою чи темно-коричневою шкiрою, два з них мають залишки шкiряних зав'язок. У середниках – «Преображення Господнє» (V 6/98³), символ Ісуса Христа (V 6/98⁴). Оправи трьох примiрникiв – пiзнiшого часу, ймовiрно ХІХ ст.: картон, обклеєний папером, корiнець шкiряний (In 3630, In 3658, In 5427). Два примiрники, з них один фрагмент, оправи не мають.

Майже всi розглянутi примiрники мiстять провенiєнцiї, якi засвiдчують приналежнiсть книжок до книгозбiрень рiзних осiб або установ. На корiнцях або верхнiх кришках оправ бiльшостi примiрникiв збереглися налiпки чи їхнi залишки з бiблiотечними шифрами. Так, два примiрники (In 3630, In 3658) мiстять шифри бiблiотеки Київської духовної семiнарії. Примiрник In 3658, крiм того, згiдно з написом на другому нумерованому аркушi, належав бiблiотецi Київського Пустинно-Миколаївського монастиря: «Та Xięga własna iest Mn̄tra S. Nikolskiego». Чотири примiрники (АХ 7/206, DIX 5/281^{1–3}) до 20-х рокiв ХХ ст. перебували в складi бiблiотеки Київської духовної академiї. З написiв на цих книгах також вiдомо, що примiрник АХ 7/206 належав смоленському єпископу Димитрiю Устиновичу (Устимовичу; 1749–1805; обiймав смоленську кафедру з 1795 р.), уродженцю Києва, випускнику, пiзнiше префекту Києво-Могилянської академiї, до бiблiотеки якої вiн часто дарував книги: «Смоленского Епископа Димитрия Устиновича». Примiрник DIX 5/281³ мiстить три написи, з яких два – на форзацi: «Ex Libris Melchisedeci Młodzinskj mp», «ис Книгъ Їеромонаха Каллїста съ 1764. года»; один напис – посторiнковий, бiльш раннього перiоду: «Григори" Савицки" Ме"сии в"ѣр"ющи"».

Історiя примiрника Reg.X.61b також простежується за провенiєнцiями. На с. 1 читаємо: «с" Книгъ Їеромонаха Кассїана». Натомiсть на титульному аркушi мiститься дарчий запис бiблiографа, перекладача, поета

Василя Григоровича Анастасевича (1775–1845) бібліотеці Волинської гімназії в Кременці: «Do Biblioteki Wołyńskiego Gymnazi[u]m ofiaruję W. Anastosewicz. d. marca 1807». Цей напис зроблено поверх більш раннього, майже цілком затертого. В Кременці книгу було приєднано до купленої для Кременецького ліцею бібліотеки короля Станіслава Августа Понятовського (1732–1798), про що свідчить шифр Reg.X.61b. Пізніше, разом з «Королівською колекцією», книга потрапила до бібліотеки Університету св. Володимира, де отримала відповідний штампель.

Чотири примірники з бібліотеки Києво-Печерської лаври (V 6/98¹⁻⁴) мають відповідні шифри, написи типу «Ex Libris Sanctae Laurae Peczariensis» та печатки з текстом «Бібліотека Києво-Печерской Лавры». Крім того, перший і другий примірники містять написи: «Сия Месѣиашъ цѣрковѣнаа Преподобнаго Θεωδοσιѣа Храма рождества Престой Богородицѣ»; «Ex Lib: Michalewicz Sophronij» та «Іеромон. Софрони». Два останні написи вказують, вірогідно, на приналежність книжки Софронію Михалевичу (?–1748), ректору Московської слов'яно-греко-латинської академії в 1731–1732 рр., архімандриту Гамаліївського Харлампіївського Різдва Богородиці монастиря (нині с. Гамаліївка Шосткинського р-ну Сумської обл.) в 1737–1743 рр.

Чотири примірники з бібліотеки Софійського собору (Соф.717^{a-d}) також ідентифікуються за шифрами. Крім того, на примірнику Соф.717^b є штампель «Бібліотека Києво-Софійскаго Собора №__». На цій же книжці на другому нумерованому аркуші міститься напис «Ex Libris Indignij Pachomij Chodogowicz», в якому йдеться, вірогідно, про ігумена Крупицького Батуринського Свято-Миколаївського монастиря (нині у с. Осіч Бахмацького р-ну Чернігівської обл.) Пахомія Ходоровича (?–1695).

Усі розглянуті примірники з фондів духовних і світських навчальних закладів і монастирів надійшли до ВБУ (нині НБУВ) у 1920-х роках у зв'язку із закриттям або реорганізацією відповідних установ.

Інші видання польськомовних творів Іоаникія Галятовського побачили світ у друкарні архієпископа Лазаря Барановича, що діяла в 1674–1679 рр. в Новгороді-Сіверському та від 1679 р. в Чернігові.

У 1676 р. вийшов друком «Skarb pochwały» – невеличкий збірник порад, як можуть уславлювати Богородицю представники різних наук і видів мистецтва, особливо поети [10]. Загальний обсяг видання – 14 аркушів формату в 4°. Бібліографічний опис видання:

Galatowski, Joannicy. Skarb pochwały zkoźdey (!) nauki wyzwoloney do skarbnicy Naswietszey Bogarodzicy Ieleckiey od archymandryty czernihowskiego ieleckiego Ioanicusza Galatowskiego. – [W Nowogrodku Siewierskim] : W Typographiy Nowogrodzkiey, zebrany iest y przydany, 1676, Miesiąca

Augusta Dnia 11. – [2], 13, [1] s. : graw. ; 4°. – Сигнатури: А–В⁴. Фінгерпринт: ++++ e,e, t,t, mozn 3 1676Т. Бібліографія: Запаско, Ісаєвич, 544; Укр. письменники, с. 279; Estreicher, t. 17, s. 15.

У фонді ВІК виявлено один неповний примірник видання «Skarb rochwały» (шифр IV 5/12(1)), в якому немає с. 1–6. Через брак потрібної сторінки першу групу фінгерпринта за правилами передано знаками +. Художнє оформлення видання характерне для продукції друкарні Лазаря Барановича: титул у складеній рамці з виливних прикрас, текст у лінійних рамках, ініціали, кінцівка, виливні прикраси в колонтитулах і на місці кінцівок. На звороті титулу вміщено гравюру із сюжетом оплакування Ісуса Христа Дівою Марією. Така гравюра прикрашає видання твору Лазаря Барановича «Nowa miara starey wiary» (Nowogrodek Siewierski, 167[6]; арк. [2] зв.), примірник якого оправлений разом з аналізованим твором. У нумерації наявних сторінок помилка: замість 9 цифра 6. Оправа – картон, обклеєний світло-сірим папером, корінець зі світлої шкіри. Наліпка на корінці та написи в книзі вказують на приналежність конволюта до бібліотеки Києво-Печерської лаври. Також на титульному аркуші міститься напис «Ex Libris Michaelis Ilnicki».

У 1678 р. побачив світ полемічний твір «Stary kościół», у якому в діалогічній формі спростовуються різні положення єзуїтів. Твір присвячений благодійнику автора архієпископу Лазарю Барановичу [11]. Загальний обсяг видання – 105 аркушів формату в 4°. Бібліографічний опис видання:

Galatowski, Joannicy. Stary kościół zachodni nowemu kościołowi rzymskiemu pochodzenie Ducha Ś. od Oyca same[go] nie od Syna pokazuje, y Trybunał napisany przez Nikołaja Cichowiusza y nauczający Ducha Ś. pochodzić od Syna za prawdziwy Trybunał mieć zakazuje, y Starą wiarę, napisaną od Pawła Boymy y nauczającą także od Syna pochodzić Ducha Świętego nazywać Nową wiarą y zmysloną rozkazuje. Xięga ta przez Wielebnego w Bogu oyca Ioanicusza Galatowskieg[o] archimandrytę czernihowskiego jeleckiego światu jest podana. – W Nowogrodku Siewierskim : Z Typographiey Archiepiskopskiej w Nowogrodku Siewierskim zostającey, 1678. – [14], 88, [2], 105 s. ; 4°. – Сигнатури: [1],[/]³,[//],[///]²,А–Z⁴,Аa² (літери: ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ). Фінгерпринт: e-e- ube- 1.as reni 3 1678А. Бібліографія: Запаско, Ісаєвич, 565; Укр. письменники, с. 280; Estreicher, t. 17, s. 11.

Назва твору розлога, багатослівна, займає весь титульний аркуш і продовжується на його звороті, де вказані автор і вихідні дані. Художнє оформлення видання традиційне: титул у складеній рамці з виливних прикрас, текст у лінійних рамках, ініціал, кінцівки, заставки та кінцівки з виливних прикрас, виливні прикраси в колонтитулах.

У фонді ВСРВ зберігається один примірник цього видання (шифр In 579), ще 7 примірників виявлено у фонді ВІК (V 6/152¹⁻², Соф.676^{a-e}). Усі примірники повні. В нумерації сторінок помічено наступні помилки: в другій пагінації замість 31 цифра 1 (у примірниках In 579, V 6/152¹), замість 42 число 43 (тут і далі – у всіх примірниках); в останній пагінації в цифрі 22 друга двійка не надрукована, замість 29 число 92, замість 48 число 38, замість 53 число 35, замість 61 число 51, замість 89 число 68. У примірнику In 579 у другій пагінації на с. 80 нуль надруковано нижче за вісімку на висоту цифри.

Примірник Соф.676^d(1) оправлений разом із твором «Русецз», про який мова нижче; наприкінці конволюта вшито 14 чистих аркушів. У примірнику Соф.676^e на полях і форзацах – численні рукописні помітки, що свідчать про ретельне опрацювання твору невідомим читачем. Крім того, в книжку вкладено аркуш із рукописними помітками з видання твору П. Скарги «Житія святих» (P. Skarga. Żywoty świętych), що містить перелік авторів житій, на які посилається і автор твору «Stary kościół», і його читач.

Шість розглянутих примірників твору «Stary kościół» оправлені в картон, обтягнений коричневою чи темно-коричневою шкірою, один з них має залишки шкіряних зав'язок. На оправах – характерні тиснені середники, орнаментальні рамки та смужки. У середниках відтиснено «Розп'яття Ісуса Христа» з однією фігурою, що стоїть навколішки (Марія Магдалина?) (V 6/152², Соф.676^a) та зображення Богородиці з Богонемовлям на півмісяці (Соф.676^b, Соф.676^c, Соф.676^e). Примірник V 6/152¹ оправлено в картон, обклеєний світло-коричневим папером, корінець – із коричневої шкіри; нижня кришка оправи підклеєна фрагментом аркуша з цього ж видання. Цілком імовірно, що всі названі примірники мають автентичні оправи. Оправа примірника In 579 не збереглася; книжку оправлено в НБУВ у 2014 р.

Провенієнції примірників видання твору «Stary kościół», зокрема шифри на наліпках і форзацах або титульних аркушах, засвідчують їхню приналежність до книгозбірень Києво-Печерської лаври (V 6/152¹⁻²) та Софійського собору (Соф.676^{a-e}). На сторінках окремих примірників містяться також відповідні написи чи штемпелі: «Ex Biblioth[e]ca Piesza-giensi» (напис), «Библиотека Киево-Печерской Лавры» (штемпель; обидва – V 6/152²), «Изь Квевософійской Кафедральной Библиотеки» (напис; Соф.676^a, Соф.676^d), «Библиотека Киево-Софійскаго Собора» (штемпель; Соф.676^d). Крім того, примірник V 6/152¹ містить на титульному аркуші напис про приналежність згадуваному вище Софронію Михалевичу: «Ex Lib: Sophronij Mihalewicz», а також на останній сторінці вказівку на рік придбання книги «A: 1727: emi.», можливо тією ж рукою. На

примірнику Соф.676^b є посторінковий власницький напис Габрієля Підгурського, який продовжується, можливо іншою рукою, записом про те, що він отримав цю книжку від Філарета Кошцаковського, ігумена Мгарського Лубенського Спасо-Преображенського монастиря (неподалік м. Лубни, нині в Полтавській обл.): «Ex Cathalogo Librorum Gabrielis Podgurski mra. / donatus, ab A: R: **In Xto' Patre** P: Philareto Koszczakowski Egumeno Monasterij Mharensis Lubnensis: Cum in eodem Monasterio degerem.». Філарет Кошцаковський став ігуменом Мгарського монастиря в 1709 р., до того був ігуменом Києво-Межигірського Спасо-Преображенського монастиря (1703–1709) [12]. Примірник Соф.676^c свого часу знаходився в бібліотеці Крупицького Батуринського Свято-Миколаївського монастиря: «Сия Книжка Мнѣтра Батѣринского» (на другому нумерованому аркуші). На примірнику In 579 міститься власницький запис «Jego księga Marka Luszni miasta Bereznyci». Можливо йдеться про мешканця містечка Бережниця на Волинському Поліссі [13] (нині село Бережниця Дубровицького р-ну Рівненської обл.).

У виданому в 1679 р. трактаті «Łabędź» Іоанікій Галятівський звертається до актуальної для Європи другої половини XVII ст. теми існування та популярності ісламу – «Магометанської секти» – та способів перемоги над мусульманами під час воєнних кампаній [14]. Твір присвячено гетьманові Івану Самойловичу (?–1690). Він невеликий за обсягом, лише 37 аркушів формату в 4°. Бібліографічний опис видання:

Galatowski, Joannicy. Łabędź z piórami swemi z darami Boskiemi Chrystus prawowiernemu narodowi chrześcijańskiemu łabędziowym piórem swey mądrości Boskiey wypisuię przyczyny, dla których długo trwa na świecie sekta Machometañska? y dla których wiele narodów przyięli Zakon Machometów? y dla których na woynie machometani szczęście maia, chrześcian zwycięzaię, y miasta y państwa chrześcijańskie posiadaię. Tenze Łabędź Chrystus łabędziowym piórem swey nauki Boskiey wypisuię fortele woienne, któremi na woynę machometanów swoich przeciw chrześcian Machomet pobudza, y fortele woienne, któremi chrześcianie machometanów y każdego nieprzyiaciela swego na woynie zwyciężyć mogą, albo się od nieprzyiaciela obronić. Ten Łabędź w Typographię Przeoświeconego w Bogu Jego Mści Oyca Łazarza Baranowicza Archiepiskopa Czernihowskiego Nowogradzkiego y wszystkiego Siewierza iest za iego Błogosławieństwem w Nowogradku Siewierskim wydrukowany. Ten Łabędź z piórami swemi z darami Boskiemi Chrystus, przez Wielebneho w Bogu Oyca Ioanicusza Galatowskiego Archimandrytę Czernihowskie[go] Ieleckiego r. 1679 swiatu iest podany. – W Nowogradku Siewierskim : W Typographię... Łazarza Baranowicza, 1679. – [8], 66 s. ; 4°. – Сигнатури: [1–4], A–H⁴, I¹. Фінгерпринт: dzt- euł che, wile 3 1679A. Бібліографія: Запаско, Ісаєвич, 577; Укр. письменники, с. 280; Estreicher, t. 17, s. 13.

Назва твору, як і в попередньо розглянутому виданні, займає дві сторінки, автор і рік видання вказані на звороті титульного аркуша. Художнє оформлення видання традиційне: титул у складеній рамці з виливних прикрас, текст у лінійних рамках, ініціал, кінцівки, заставки та кінцівки з виливних прикрас, виливні прикраси в колонтитулах. В пагінації помилка: замість 24 цифра 14.

У фонді ВСРВ НБУВ зберігаються три примірники видання (шифри In 5138, In 5403(2), In 5404). Повний примірник In 5403(2) переплетено в конволюті з двома іншими творами Іоанікія Галятовського «Alphabetum» і «Alkogan», які розглядатимуться далі. Згідно з печаткою, конволют належав до бібліотеки Софійського собору. В примірнику In 5404 не збереглися початкові аркуші видання з титулом і присвятою ([8] с.), а також с. 3–4. Натомість на початку вшито два аркуші, на яких написано назву твору кирилицею в перекладі, а також план твору; рік видання зазначено на форзаці. Наприкінці вшито два чисті аркуші. Оправа примірника – з картону, обклеєного сіро-блакитним папером, корінець і кутики з темно-коричневої шкіри. На рукописному титулі та наліпці на оправі проставлені шифри бібліотеки Київської духовної семінарії, також є напис олівцем: «К. семинарії», що вірогідно означає «Київської духовної семінарії». У примірнику In 5138 немає титульного аркуша, с. 15–16, 63–66. Обкладинка – з цупкого сірого паперу. На сторінках містяться численні написи, частина з яких – молитви, інші – написи типу проби пера.

Твір Іоанікія Галятовського «Alphabetum», виданий у 1681 р., спрямований проти іновірців. Він також присвячений гетьману Івану Самойловичу [15]. Загальний обсяг видання – 134 аркуші формату в 4°. Бібліографічний опис видання:

Galatowski, Joannicy. Alphabetum rozmaitym heretykom niewiernym dla ich nauczenia y nawrocenia do wiary katholicckiej od prawowiernych katholicow napisane y w Czernihowie roku 1681. miesiąca Junia dnia 23. w Typographiey Przeoświecone[go] w Bogu Je[go] Mści Oyca Łazarza Baranowicza prawosławnego Archiepiskopa Czernihowskiego y Nowogrodzkiego y wszystkiego Siewierza, za je[go] błogosławieństwem przez Wielebne[go] w Bogu Oyca Ioanicjusza Galatowskie[go] Archimandryte Czernihowskiego Jeleckiego świata podane. – W Czernihowie : W Typographiey... Łazarza Baranowicza, 1681. – [12], 362 [i. e. 256] s. ; 4°. – Сигнатури: [1],⁺,][²,A–Z⁴,Aa–Hh⁴ (літери: ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ). Фінгерпринт: muу- á.ći rąi, biwz 7 1681A. Бібліографія: Запаско, Ісаєвич, 602; Каменева, 5; Укр. письменники, с. 280; Estreicher, t. 17, s. 11.

Художнє оформлення видання традиційно становлять: складена рамка з виливних прикрас на титульному аркуші, лінійні рамки на сторінках

тексту, заставка, кінцівки, смужки та кінцівки з виливних прикрас, виливні прикраси в колонтитулах.

«Alphabetum» представлений у фонді ВСПВ дев'ятьма примірниками (шифри Р 1327, Р 1328, Р 1336, Р 1337, Р 1338, Р 1354, Р 1429, In 5145, In 5403(3)), у фонді ВІК їх виявлено п'ять (ВХV 7/210¹(1), ВХV 7/210²⁻³, V 6/149, Соф.1446). Вісім примірників повні, в чотирьох бракує кількох аркушів, у двох – значної кількості аркушів. У друкованій пагінації видання багато помилок, які суттєво впливають на загальну нумерацію. Формула пагінації: [12], 1–3, 5, 4, 6–11, 21, 13–56, 49, 54, 51–53, 50, 55–63, 54, 53, 64, 68–70, 61, 72, 66, 73–79, 78, 81–90, 94, 92–93, 91, 95–101, 111, 121, 123–125, 130, 127–129, 126, 131, 126–128, 130, 141, 131, 133–135, 156, 137–146, 146, 148, 146, 160–166, 177, 169, 276, 270–285, 287, 287, 289–296, 298, 297, 299–302, 208, 304–307, 303, 309–310, 36–37, 313–314, 310–311, 317–325, 325–330, 337, 322–339, 359, 341–346, 324, 348–355, 355, 357–362. У примірниках ВХV 7/210² і Соф.1446 на звороті аркуша Ff – колонцифра 349, а не 359. В усіх примірниках на аркуші 12 число 21 – це, можливо, перевернута «12» або «z1»; цифра 20 перевернута, багато цифр надруковані нечітко або неповністю. У примірнику Р 1327 у зошиті Е, у примірнику In 5403(3) у зошиті Х, у примірнику ВХV 7/210² у зошиті Gg аркуші вшиті в неправильному порядку.

На форзаці примірника Р 1354 міститься напис, в якому розкривається зміст твору: «Подемическій разговоръ Правовѣрныхъ съ Еретыками для ихъ вразумленія». Примірник Соф.1446 має численні рукописні помітки на полях і нижньому форзаці, що ілюструють роботу з книжкою невідомого читача. Примірник In 5145, крім заміток на полях у тексті та написів на форзацних аркушах, переважно типу проби пера, містить також анонімну записку з господарських питань до неназваного адресата. В примірнику Р 1338 наприкінці вклеєний чистий аркуш, на якому польською мовою написані способи лікування від жовтухи (*Żółta Choroba*), сухот (*Suchoty*), дизентерії (*Dyssenteria*) та якоїсь четвертої хвороби, можливо застуди чи лихоманки (*Peavtio* [?]). У примірнику Р 1429 замість втраченого титульного аркуша вклеєно титульний аркуш іншої книги, що не має жодного стосунку до цього твору (*Biskupski J. Rachunek summaryusza prawdy katholicckiej w przednieyszych artykulech... – W Łaszczowe, 1610*). У примірнику In 5403(3), який є складовою частиною згаданого вище конволюта з трьох творів Іоанікія Галятовського, втрачено початок включно до с. 125, з початкових аркушів збереглися лише два (с. [9–12]), вклеєні після останньої сторінки твору. Таким чином, примірник налічує трохи більше половини від початкового об'єму. Примірник ВХV 7/210¹(1) переплетено у конволюті разом з твором «Alkogan», який буде розглянуто далі.

Дев'ять примірників твору «Alphabetum» мають оправу з картону, обтягнутого коричневою чи темно-коричневою шкірою, з характерними тисненими середниками, орнаментальними рамками та смужками; два мають залишки шкіряних зав'язок. У середниках відтиснено зображення Ісуса Христа (?) (ВХV 7/210²), «Розп'яття Ісуса Христа» з однією фігурою, що стоїть навколішки (Марія Магдалина?) (Р 1336, Р 1337, ВХV 7/210³, V 6/149) та зображення Богородиці з Богонемовлям на півмісяці (In 5145). Кришки оправу примірника In 5145 підклеєні фрагментами дефектних аркушів з цього ж видання. Три примірники (Р 1338, Р 1354, ВХV 7/210¹) оправлено в картон, обклеєний плямистим папером синього та зелено-червоного кольорів, корінці – з коричневої шкіри, дві оправу мають також кутики зі шкіри. На примірнику Р 1354 зазначено, що книжка «переплетена внонь вь 1809 году иждивеніемъ Іринея еп̄па Чигиринскаго». Йдеться про Іринея Фальковського (1762–1823) – вченого-енциклопедиста, поета, композитора, богослова, вихованця та викладача Києво-Могилянської академії, до бібліотеки якої він подарував багато своїх книжок. Він був архимандритом Гамаліївського Харлампіївського Різдва Богородиці та Київського Братського Богоявленського монастирів (з 1795), Київського Пустинно-Миколаївського монастиря (з 1803), єпископом Чигиринським (з 1807), Смоленським і Дорогобузьким (1812–1813), настоятелем Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря (з 1813). Оправа примірника Р 1328 не збереглася; картонну оправу з корінцем з чорної тканини виготовлено в НБУВ. Один примірник оправу не має.

Більшість примірників мають провенієнції ряду бібліотечних зібрань. Переважно це бібліотеки київських монастирів і навчальних закладів, про які вже згадувалося вище.

Три книжки – Р 1327, Р 1336 та Р 1354 – належали бібліотеці Михайлівського Золотоверхого монастиря, про що свідчать шифри на наліпках і форзацах, а також написи: «Сія книга з бібліотеки Києво-Золотоверхо-Михайловскаго монастыря», «Изъ числа книгъ Библиотеки Києво-Михайловскаго монастыря». Примірник Р 1327, крім того, містить на сторінках два написи: «Зъ Книгъ Іринея [Іс от (?)] Іосифа Романовича Превітера Михайловскаго Воронизкаго [...]» (на титульному аркуші), «Ex Libris Basilij Kwilecki Sacerdotis Woroniziensis» (посторінковий). Вірогідно, йдеться про священників Михайлівської церкви в містечку Вороніж (нині смт Вороніж Шосткинського р-ну Сумської обл.) на початку XVIII ст. Сучасна Михайлівська церква, визначна пам'ятка архітектури бароко XVIII ст., була збудована вірогідно, на місці давнішої Михайлівської церкви в 1776–1781 рр. за проектом, як припускають дослідники, українського архітектора І. Г. Григоровича-Барського (1713–1785/1791).

Три примірники з бібліотеки Київської духовної академії (ВХV 7/210¹⁻³) мають відповідні шифри та написи: «Кіевской Академіи» (1-й прим.), «Ex bibliothecae Academiae Kijoviensis» (2-й прим.; також на звороті титульного аркуша міститься згасаючий нерозбірливий напис). Примірник з бібліотеки Києво-Печерської лаври (V 6/149), крім шифру та традиційної печатки, на звороті титульного аркуша містить дарчий запис майбутньому гетьману Данилу Апостолу (1654–1734): «Jego Mści. Panu Danielowi Apostołowi, Memu Wielie Mści. Panu y Bratu tę Książkie offiaruję Teodor Smolnicki.». Шифри та печатки також є ідентифікаторами двох примірників з бібліотеки Софійського собору (Соф.1446, In 5403(3): печатка: «Бібліотека Києво-Софійського Собора № 1448»). Примірник Р 1337 містить шифри бібліотеки Київської духовної семінарії, а також напис давнішого часу про приналежність ієромонахові Київського Пустинно-Миколаївського монастиря Іоанну Сокальському (арк. О₃–О₄): «з Книгъ Ієромонаха Іоанна Сокал'скаго Інока Сто'Нікол'скаго Пўсти'но Кіевско-го.». Ще один примірник з бібліотеки Київської духовної семінарії внаслідок перерозподілу фондів потрапив на зберігання до Центрального державного історичного архіву України в м. Києві (ф. 739, оп. 1, спр. 78); його опис уміщено до каталогу стародруків архіву [16].

Інші примірники за написами належали таким особам і установам: Іоанну Кичарському та монаху Київського Видубицького Михайлівського монастиря Юзефу Кичарському – «Ex Libris Ioannis Kuczarski», «Ex Libris Jozephi Kuczar. zako: widubic.» (Р 1338); бібліотеці Дерманського Троїцького василіанського монастиря (XVIII – поч. XIX ст.; в с. Дермань, нині у Здолбунівському р-ні Рівненської обл.) – «Ex Libris Bibliothecae Dermanensis Ord. Sancti Basilij M̄gni Abbatialij Dermanensis» (а також, вірогідно, Волинському єпархіальному давньосховищу – за шифрами; In 5145). У двох примірниках (Р 1328, Р 1429) немає титульних аркушів, на яких, цілком імовірно, були власницькі записи чи інші позначки.

Актуальність теми боротьби християнських європейських країн проти ісламської Османської імперії засвідчує й антимагометанський трактат «Alkoran» 1683 р. [17] – останнє видання творів Іоаникія Галятовського польською мовою, що зберігаються в НБУВ. Твір присвячений московським царям Івану та Петру Олексійовичам (1666–1696; 1672–1725). Загальний обсяг видання – 52 аркуші формату в 4°. Бібліографічний опис видання:

Galatowski, Joannicy. Alkoran Machometow, nauką heretycką y żydowską y pogańską napelniony, od Koheletha Chrystusowego rosproszony y zgładzony. W Czernihowie roku 1683. Miesiąca maia 18. dnia w Typographiey przeoświeconego w Bogu Jego Ms: Oycy Łazarza Baranowicza prawosławnego Archiepiskopa Czernihowskiego Nowogrodzkiego y wszystkiego Siwierza,

Metropoliey Kiiowskiej Administratora, za iego Błogosławieństwem przez Wielebnego w Bogu Oyca Joanicusza Galatowskiego Archimandrytę Czernihowskiego Jeleckiego świata obiawiony. – W Czernihowie : W Typographiey... Łazarza Baranowicza, 1683. – [16], 1–80, 79–86 s. : graw. ; 4°. – Сигнатури: [1–2], x, xx, xxx, xxxxx, [1–2], A–L⁴. Фінгерпринт: u, u, iei, a-on koMa 3 1683A. Бібліографія: Запаско, Ісаєвич, 616; Каменева, 8; Укр. письменники, с. 280; Estreicher, t. 17, s. 15.

Художнє оформлення видання: титул у складеній рамці з виливних прикрас, текст у лінійних рамках, гравюри із зображенням російського двоголового орла та ікони Чернігівської Богоматері в рамці з виливних прикрас, кінцівка, смужки з виливних прикрас. У пагінації помилка: замість 18 цифра 81 (або 18 перевернута). Видання відзначається значно якіснішим, порівняно з розглянутими вище, друком завдяки літерам і цифрам більшого розміру.

У фонді ВСПВ зберігається два примірники цього видання (шифри Р 1373, In 5403(1)), ще один примірник виявлено у фонді ВІК (ВХV 7/210¹(2)). Примірники Р 1373 і ВХV 7/210¹(2) повні. Останній, як зазначалося, разом з твором «Alphabetum» входить до складу конволюта з бібліотеки Київської духовної академії; оправлений у картон, обклеєний плямистим зелено-червоним папером, корінець і кутики – з коричневої шкіри. У примірнику In 5403(1) немає с. [3–16]; він є першим алігатом у згаданому вище конволюті з бібліотеки Софійського собору разом із творами «Łabędź» і «Alphabetum». Книжка має оправу з картону, обтягненого тисненою темно-коричневою шкірою, та залишки шкіряних зав'язок. Кришки оправи підклеєні фрагментами аркушів кириличного друку, можливо московського видання межі XVII–XVIII ст. На форзацному аркуші конволюта написано у стовпчик перелік книг архимандрита Іоанкія Галатовського: «Архимандрита Іоаннікіа Галатовского книги сїи сѣть. 1. Мессїа истинный. на рускомъ. 2. Messiasz Prawdziwy. на польскомъ. 3. Stary Kosciol Zachodny. 1678. 4. Боги Поганскїи. 1686. маа 1. 5. Душы умерлыхъ. 6. Alkoran Mahometow. 1683. маа 18. 7. Łabędź : Christus. 1679. 8. Alphabetum Heretykow. 9. Новое небо. или чудеса пресѣтой Бѣды. 10. Ключъ.». На звороті цього ж аркуша вміщено запис про продаж книжок 25 червня 1702 р.: «ѡаѡв¹⁰ [1702] инюня в ке [25] ^{ле} прода¹ три книги латаньски^x дьчекъ Бори^ѣ Ивано^в цѣркви Преображенїя затровскими [?] ворот[...] зачисто а свидѣтель Иосифъ Федоро^в Щелковаго рядѣ».

Примірник Р 1373 оправлений у картон, обтягнений коричневою шкірою, з характерними тисненими рамками та смужками. Він містить такі власницькі написи: «Сиа книга глаголимаа А^лкора^в диакона Павла Вологжанина» (на форзацному аркуші після останньої сторінки твору); «Изь

Синодалной бібліотеки а подписано по приказанію Святѣйшаго Синода Синодалнаго домѣ іеродіакономъ Гедеономъ 22 1775 годѣ маіа» (посторінковий); «77/12 1934» (на звороті нижнього форзацного аркуша). 20 квітня 1775 р. новопризначений синодальний ризничий прийняв у іеродіакона Гедеола завідування фондом книг і рукописів московської Синодальної бібліотеки, у зв'язку з чим останньому було доручено перевірити наявність зафіксованих в описі 1773 р. рукописів і книг і зробити в них помітки про приналежність до Синодальної бібліотеки; ці помітки Гедеола робив посторінково, починаючи на нижньому полі початкових аркушів і закінчуючи на нижньому полі останніх аркушів [18]. У наведеному написі число 22 дописане, можливо, іншим почерком. Останній напис, вірогідно, вказує на те, що книга надійшла до НБУВ (тоді – ДНБ ВУАН) у 1934 р.

Наостанок розглянемо видання полемічного твору «Rycerz», який у бібліографії часто приписується Іоаникію Галятовському [19], однак літературознавці не вважають Галятовського автором [20]. Його ім'я лише зазначається на титульному аркуші та у передмові [21]. Загальний обсяг видання – 24 аркуші формату в 4°. Бібліографічний опис видання:

Rycerz prawosławnocatholickiey cerkwi wschodniey rycerzowi kościoła rzymskiego na iego Refutacją napisaną przeciw Rozmowie Białocerkiewskiey oycy Ioanicjusza Galatowskiego, z хиędzem Hadrianem Piekarskim, De Hierarchia Ecclesiae mianey odpowiadać; z typographiey wyszedł. – [Nowogrodek Siewierski?, 1677–1678]. – [23] k. ; 4°. – Вихідні відомості – за бібліографією. Сигнатури: А–Е⁴, F³. Фінгерпринт: е, а-ауе-а-а, муга С 1677Q. Бібліографія: Запаско, Ісаєвич, 564; Укр. письменники, с. 280; Estreicher, t. 17, s. 15.

Наведемо текст передмови до читача (на звороті титульного аркуша): «Nawiedzaiąc ia w Monasteru Ieleckim Oycy Ioanicjusza Galatowskiego Archimandrytę Czernihowskiego Ieleckiego, obaczyłem tam w Celli Refutacją na kilku arkuszach papiru napisana, przeciw Rozmowie, którą w Białeycerkwi miał Ioanicjusz Galatowski Ordinis Sancti Basilii Magni, będąc Rectorem Kiiowskim z Hadrianem Piekarskim Societatis Iezu Kaznodzieią Krolewskim, tę Refutacją widząc ia od Rycerza napisaną, który Rycerz tam się połacinie podpisał: Miles praesidii Białocercoviensis, ia też Rycerskie zabawy mając y między Rycerstwem zostaiąc, y widząc że Archimandryta dla inszych wielkich y poważnych zabaw swoich y kłopotow Monastyrskich; nie ma czasu na tę pisanie przeciwnę odpisywać, ia podiołem się pro posse meo tę Refutacją wzaiem refutować. Miły Miles kładniesz.». Цікаво, що Іоаникій Галятовський тут названий василіанином.

Художнє оформлення видання: титул у складеній рамці з виливних прикрас, кінцівка, смужки з виливних прикрас; друковані маргіналії. Новгород-Сіверський як місце видання з огляду на загальне оформлення

видання видається сумнівним. За каталогом Я. Запаса, Я. Ісаєвича кількість аркушів у виданні – 24, але імовірно останній парний аркуш (24-й) був чистий, у примірнику НБУВ його немає. Примірник твору «Rycerz», як зазначалося вище, оправлений разом із примірником твору «Stary kościół» у конволюті з бібліотеки Софійського собору (шифр Соф.676^d).

Представлені в огляді примірники далеко не вичерпують переліку всієї польськомовної спадщини Іоанікія Галятовського. Інші примірники цих і решти його творів зберігаються в книгосховищах як українських, так і зарубіжних установ і очікують на своїх дослідників. Однак примірники НБУВ у своїй сукупності становлять масив, який дозволяє зробити ряд висновків.

Новгород-сіверські та чернігівські видання яскраво ілюструють неперервність традиції двох осередків друкарні Лазаря Барановича. Про це свідчить подібне оформлення тексту видань з використанням тих самих художніх елементів, а також схожий зовнішній вигляд багатьох примірників. Шкіряні оправи примірників новгород-сіверських і чернігівських видань, прикрашені оригінальними елементами оздоблення – середниками, кутовими оздобами рамок, орнаментальними смужками тощо, скомпонованими у різних варіантах, вірогідно, є автентичними, виготовленими в місці друку самих книжок. Питання місця їхнього походження та особливостей орнаментики може бути предметом подальших досліджень.

Розглянуті примірники творів Іоанікія Галятовського були широко представлені у фондах бібліотек або у власності ченців київських монастирів (Пустинно-Миколаївського, Софійського, Михайлівського Золотоверхого, Видубицького Михайлівського монастиря, Києво-Печерської лаври), а також бібліотек київських навчальних закладів: духовної семінарії, духовної академії, Університету св. Володимира. Написи на примірниках свідчать, що вони перебували у власності відомих світських і духовних осіб, зокрема гетьмана Данила Апостола, вченого-бібліографа, поета Василя Анастасевича, уродженця Києва єпископа Смоленського Дмитрія Устиновича, архімандрита Гамаліївського Харлампіївського монастиря Софронія Михалевича, ігумена Крупицького Батуринського монастиря Пахомія Ходоровича, ігумена Мгарського Лубенського монастиря Філарета Кошачковського та ін. Полемічно-публіцистичні твори Іоанікія Галятовського були наявні в бібліотеках монастирів як Лівобережної (Крупицького Батуринського монастиря на Чернігівщині), так і Правобережної України (Дерманського василіанського монастиря на Волині), а також бібліотек поза українськими землями (московської Синодальної бібліотеки). Отже, провенієнції на примірниках творів Іоанікія Галятовського свідчать, що вони користувалися великою популярністю.

Список використаних джерел

1. Див., наприклад: Огиенко И. И. Проповеди Иоанникия Галатовского, южно-русского проповедника XVII века / И. И. Огиенко. – Харьков : Печатное дело, 1913. – 32 с.; Попов П. Н. «Грехи розмаити», малоизвестное сочинение Иоанникия Галатовского / П. Н. Попов. – Киев : Лито-Тип. М. Т. Мейнандера, 1915. – 54 с.; Чепига И. П. Творчество Иоанникия Галатовского, украинского писателя второй половины XVII в. : автореф. дис. ... канд. филол. наук / И. П. Чепига. – Киев, 1965. – 12 с.; Чепига І. П. Антикатолицькі трактати І. Галатовського (до питання про полемічно-публіцистичну літературу XVII – початку XVIII ст.) / І. П. Чепига // Радянське літературознавство. – 1968. – № 9. – С. 26–34; Witkowski W. Język utworów Joannicjusza Galatowskiego na tle języka piśmiennictwa ukraińskiego XVII wieku / W. Witkowski. – Kraków: Uniwersytet Jagielloński ; PWN, 1969. – 167 s.; Чепига І. П. «Ключ розуміння» Іоанникія Галатовського – видатна пам'ятка української мови XVII ст. : [передмова до видання] / І. П. Чепига // Галатовський І. Ключ розуміння / підгот. до вид. І. П. Чепига. – Київ : Наук. думка, 1985. – С. 5–51; Левченко Т. Л. «Ключ розуміння» Іоанникія Галатовського як явище риторичної культури бароко : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Т. Л. Левченко. – Харків, 2003. – 18 с.; Борисенко К. Явище синкретизму поезії та прози у полемічному трактаті Іоанникія Галатовського «Месія Правдивий» / К. Борисенко // Медієвістика : зб. наук. ст. / відп. ред. О. Мишанич. – Одеса : Астропринт, 2002. – Вип. 3. – С. 193–203; Борисенко К. Полемічні трактати антикатолицького спрямування в контексті української літератури другої половини XVII–XVIII ст. / К. Борисенко // Актуальні проблеми української літератури і фольклору : наук. зб. – Донецьк : ДонНУ, 2009. – Вип. 13. – С. 234–242. Бібліографію життя та творчості Іоанникія Галатовського також див.: Галатовський Іоанникій // Українські письменники : біо-бібліографічний словник : у 5 т. / уклад. Л. С. Махновець. – Київ : Держ. вид-во худ. літ., 1960. – Т. 1. – С. 278–286.

2. Огиенко И. И. Издания «Ключа разумѣнія» Иоанникия Галатовского, южно-русского проповедника XVII в. / И. И. Огиенко. – Варшава : Тип. Варшавского учебного округа, 1910. – 45 с.; Огиенко И. И. Издания Неба Нового Иоанникия Галатовского : из истории старопечатных книг / И.И. Огиенко. – [Киев, 1912]. – 69 с.; Барвінок В. І. Загальний огляд стародруків київських бібліотек / В. І. Барвінок // Бібліологічні вісти. – 1924. – № 1–3. – С. 132–149; Маслов С. І. До історії видання «Ключа разумѣнія» Іоанникія Галатовського 1659 р. / С. І. Маслов // Етюди з історії стародруків, I–VIII. – Київ, 1925. – С. 6–10; Маслов С. І. Каталог ювілейної виставки українського друкарства / С. І. Маслов. – Київ : Держ. вид-во України, 1925. – С. 17–18, 25–26, 31, 34–35, 37; Росовецька Т. М. Примірник видання «Ключа разумѣнія» 1665 року Михайла Сльозки в рукописних коментарях (до реконструкції образу українського читача другої половини XVII – першої половини XVIII ст.) / Т. М. Росовецька // Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ : [НБУВ], 2002. – Вип. 7. – С. 91–102; Шамрай М. А. Маргіналії в стародруках кириличного шрифту XV–XVII ст. з фонду Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського / М. А. Шамрай. – Київ : НБУВ, 2005. – С. 72–81; Від укладачів // Кириличні

стародруки 15–17 ст. у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського : каталог / уклад.: Н. П. Бондар, Р. Є. Кисельов, за участю Т. М. Росовецької. – Київ : [НБУВ], 2008. – С. 8–9, 25.

3. Підраховано за: Запаско Я. П., Ісаєвич Я. Д. Пам'ятки книжкового мистецтва : каталог стародруків, виданих на Україні : у 2 т., 3 кн. / Я. П. Запаско, І. Д. Ісаєвич. – Кн. 1 : 1574–1700. – Львів : Вища школа, 1981. – 135 с.

4. Там само. – № 509, 543, 544, 565, 577, 602, 616, 617, 634.

5. Києво-Могилянська академія в іменах, XVII–XVIII ст. : енциклопедичне видання / упоряд. З. І. Хижняк. – Київ : КМ Академія, 2001. – С. 165–166; Сумцов Н. Ф. Иоанникий Галатовский. К истории южнорусской литературы XVII в. / Н. Сумцов. – Київ : Тип. Г. Т. Корчак-Новицкого, 1884. – 85 с.

6. Запаско Я. П., Ісаєвич Я. Д. Пам'ятки книжкового мистецтва : каталог стародруків, виданих на Україні / Я. П. Запаско, І. Д. Ісаєвич. – Кн. 1. – № 543, 617, 634.

7. Бібліографія подається скорочено за виданнями: Запаско Я. П., Ісаєвич Я. Д. Пам'ятки книжкового мистецтва : каталог стародруків, виданих на Україні / Я. П. Запаско, І. Д. Ісаєвич. – Кн. 1; Каменева Т. Н. Черниговская типография, ее деятельность и издания / Т. Н. Каменева // Труды Государственной библиотеки СССР имени В. И. Ленина. – Москва : Госиздат, 1959. – Т. 3. – С. 224–384; Титов Ф. Типография Киево-Печерской Лавры : исторический очерк (1606–1616–1916 гг.) / Ф. Титов. – Т. 1 : Приложения. – Киев : Тип. Киево-Печерской Успенской Лавры, 1918; Українські письменники біо-бібліографічний словник : у 5 т. / ред. кол.: О. І. Білецький (гол.) [та ін.]. – Т. 1 / уклад. Л. Є. Махновець. – К., 1960; Estreicher K. Bibliografia Polska / K. Estreicher. – Kraków : Czcionkami Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1899. – Т. 17. – S.[3], 491, k. V.

8. Украинские книги кирилловской печати XVI–XVIII вв. : каталог изданий, хранящихся в Государственной библиотеке СССР имени В. И. Ленина : в 2 вып. – Вып. 2, ч. 1 : Киевские издания 2-й половины XVII в. / сост. А. А. Гусева [и др.]. – Москва : Издательство ГБЛ, 1981. – С. 16.

9. Radyszewskyj R. Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku / R. Radyszewskyj. – Kraków : Wyd-wo oddziału PAN, 1996. – Cz. 1. – 283 s.

10. Про твір див.: Соболевский А. Библиографическая редкость / А. Соболевский // Чтения в Историческом обществе Нестора Летописца / под ред. А. М. Лободы. – Киев, 1904. – Кн. 18, вып. 2. – С. 11–12; Чепіга І. П. «Skarb pochwały» – маловідомий твір Іоаннікія Галятовського польською мовою / І. П. Чепіга // Питання історії та культури слов'ян. – Київ : Вид-во КДУ, 1963. – Ч. 2. – С. 49–55.

11. Про історію створення твору «Stary kościół» див.: Голубев С. Т. Отзыв о сочинении В. О. Эйнгорна: Очерки из истории Малороссии в XVII в. 1. Сношения малороссийского духовенства с московским правительством в царствование Алексея Михайловича. – Москва, 1899. – С. 37–44.

12. Макидонов А. В. Персональный состав административного аппарата Новороссии XVIII века / А. В. Макидонов. – Запорожье : Просвіта, 2011. – С. 59; Максимович М. А. Сказание о Межигорском монастыре // М. А. Максимович. Собр. соч. : в 3 т. – Т. 2 : Отделы : историко-топографический, археологический и этнографический. – Киев : Тип. М. П. Фрица, 1877. – С. 278.

13. Bereźnica // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich: w 15 t. – Warszawa: Nakł. F. Sulimierskiego i W. Walewskiego, 1880. – T. 1. – S. 149.

14. Про зміст і переклади трактату «Łabędź» див.: Чепіга І. П. «Ключ розуміння» Іоанікія Галіатовського – видатна пам'ятка української мови XVII ст. / І. П. Чепіга // Галіатовський І. Ключ розуміння. – С. 27. Див. також: Лящук Т. Образ врага в сочиненнях Галіатовського: концепт *мы – они* глазами православного проповідника / Т. Лящук // Церква–Наука–Суспільство : питання взаємодії : матеріали Десятої міжнар. наук. конф., 30 травня – 1 червня 2012 р. – Київ : НКПІКЗ, 2012. – С. 68–70.

15. Про зміст твору «Alphabetum» див.: Чепіга І. П. «Ключ розуміння» Іоанікія Галіатовського – видатна пам'ятка української мови XVII ст. / І. П. Чепіга // Галіатовський І. Ключ розуміння. – С. 28.

16. Каталог стародрукованих книг, що зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві (ЦДІАК України), 1494–1765 / упоряд. Г. В. Боряк, О. Г. Полегайлов (старший упоряд.), І. О. Ціборовська-Римарович, Н. М. Яковенко ; Інститут української археографії та джерелознавства НАН України. – Київ, 1999. – С. 62–63.

17. Про трактат «Alkogan» див.: Чепіга І. П. «Ключ розуміння» Іоанікія Галіатовського – видатна пам'ятка української мови XVII ст. / І. П. Чепіга // Галіатовський І. Ключ розуміння. – С. 27–28; Лящук Т. Образ врага в сочиненнях Галіатовського: концепт *мы – они* глазами православного проповідника / Т. Лящук // Церква–Наука–Суспільство : питання взаємодії. – С. 68–70.

18. Тюрина Г. А. Из истории изучения греческих рукописей в Европе в XVIII – начале XIX в. : Христиан Фридрих Маттеи (1744–1811) / Г. А. Тюрина. – Москва : Языки славянской культуры, 2012. – С. 144.

19. Запаско Я. П., Ісаєвич Я. Д. Пам'ятки книжкового мистецтва : каталог стародруків, виданих на Україні / Я. П. Запаско, Я. Д. Ісаєвич. – Кн. 1. – № 564.

20. Див., наприклад: Чепіга І. П. «Ключ розуміння» Іоанікія Галіатовського – видатна пам'ятка української мови XVII ст. / І. П. Чепіга // Галіатовський І. Ключ розуміння. – С. 25.

21. Про трактат «Русеъъ» і текст передмови див.: Соболевский А. Библиографические редкости / А. Соболевский // Чтения в Ист. о-ве Нестора Летописца / под ред. Н. П. Дашкевича. – Київ : 1902. – Кн. 16, вып. 4. – С. 53–54.

References

- Ogienko, I. I. (1913). *Propovedi Ioannikiia Galiatovskogo, iuzhno-russkogo propovednika XVII veka* [Sermons of Ioanikii Galiatovsky, a preacher of Southern Russia of the 17th century]. Kharkiv: Pechatnoe delo. [In Russian]; Popov, P. N. (1915). “*Grekhi rozmaitii*”, *maloizvestnoe sochinenie Ioannikiia Galiatovskogo* [“Grekhi rozmaitii”, a little known work of Ioanikii Galiatovsky]. Kyiv: Litho-typography of M. T. Meinander. [In Russian]; Chepiga, I. P. (1965). *Tvorchestvo Ioannikiia Galiatovskogo, ukrainskogo pisatelja vtoroi poloviny XVII v.* [Creative work of Ioanikii

Galiatovsky, Ukrainian writer of the second half of the 17th century] (Extended abstract of PhD dissertation). Kyiv, Ukraine. [In Russian]; Chepiha, I. P. (1968). Antykatolytski traktaty I. Haliatovskoho: do pytannia pro polemichno-publitsystychnu literaturu XVII – pochatku XVIII st. [Anti-Catholic treatises of I. Galiatovsky: on the issue of polemic and publicistic literature of the 17th – early 18th centuries]. In *Radianske literaturoznavstvo* [Soviet literature studies], No. 9, pp. 26–34. [In Ukrainian]; Witkowski, W. (1969). *Język utworów Joannicjusza Galatowskiego na tle języka piśmiennictwa ukraińskiego XVII wieku*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, PWN. [In Polish]; Chepiha, I. P. (1985). “Kliuch rozuminnia” Ioanykiia Haliatovskoho – vydatna pamiatka ukrainskoi movy XVII st. [“Kliuch rozuminnia” of Ioanikii Galiatovsky as a prominent work of Ukrainian language]. In I. Haliatovskiyi, *Kliuch rozuminnia* [Key to understanding] (pp. 5–51). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian]; Levchenko, T. L. (2003). “Kliuch rozuminnia” Ioanykiia Haliatovskoho yak yavlyshche rytorychnoi kultury baroko [“Kliuch rozuminnia” of Ioanikii Galiatovsky as a phenomenon of the baroque rhetoric culture] (Extended abstract of PhD dissertation). Kharkiv, Ukraine. [In Ukrainian]; Borysenko, K. (2002). Yavlyshche synkretyzmu poezii ta prozy u polemichnomu traktati Ioanykiia Haliatovskoho “Mesiiia Pravdyvyi”. In O. Myshanych (Ed.), *Mediievistyka: zbirnyk naukovykh statei* [Medieval studies: collection of scientific papers], Is. 3, pp. 193–203. [In Ukrainian]; Borysenko, K. (2009). Polemichni traktaty antykatolytskoho spriamuvannia v konteksti ukrainskoi literatury druhoi polovyny XVII–XVIII st. [Polemic treatises of anti-Catholic orientation in the context of Ukrainian literature of the second half of the 17–18th centuries]. In *Aktualni problemy ukrainskoi literatury i folkloru: naukovyi zbirnyk* [Current issues of Ukrainian literature and folklore: scientific collected book], Is. 13, pp. 234–242. Donetsk: Donetskyi natsionalnyi universytet. [In Ukrainian]; Makhnovets, L. Ye. (Comp.). (1960). Haliatovskiyi Ioannykii [Galiatovsky Ioanikii]. In *Ukrainski pysmennyky: bio-bibliohrafichni slovnyk* [Ukrainian writers: bio-bibliographic dictionary] (Vol. 1, pp. 278–286). Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury. [In Ukrainian].

2. Ogienko, I. I. (1910). *Izdaniia “Kliucha razumeniia” Ioannikiia Galiatovskogo, iuzhno-russkogo propovednika XVII v.* [Editions of “Kliuch razumeniia” of Ioanikii Galiatovsky, a preacher of Southern Russia of the 17th century]. Warsaw: Tipografia Varshavskogo uchebnogo okruga. [In Russian]; Ogienko, I. I. (1912). *Izdaniia Neba Novogo Ioannikiia Galiatovskogo: iz istorii staropechatnykh knig* [Editions of “Nebo novoe” of Ioanikii Galiatovsky: from the history of old printed books]. Kyiv. [In Russian]; Barvinok, V. I. (1924). Zahalnyi ohliad starodrukiv kyivskykh bibliotek [General review of old printed books of Kyiv libraries]. In *Bibliolohichni visty* [Bibliological news], Nos. 1–3, pp. 132–149. [In Ukrainian]; Maslov, S. I. (1925). Do istorii vydannia “Kliucha razumeniia” Ioanykiia Haliatovskoho 1659 r. [On the history of the edition of Ioanikii Galiatovsky’s “Kliuch razumeniia” of 1659]. In S. I. Maslov, *Etiudy z istorii starodrukiv (I–VIII)* [Essays of the history of old printed books (1–8)] (pp. 6–10). Kyiv. [In Ukrainian]; Maslov, S. I. (1925). *Kataloh yuvileinoi vystavky ukrainskoho druzarstva* [Catalog of an anniversary exhibition of Ukrainian printing industry] (pp. 17–18, 25–26, 31, 34–35, 37). Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy. [In Ukrainian]; Rosovetska, T. M. (2002). Prymirnyk vydannia “Kliucha razumeniia” 1665 roku Mykhaila Sliozky

v rukopysnykh komentariakh (do rekonstruktsii obrazu ukrainskoho chytacha druhoi polovyny XVII – pershoi polovyny XVIII st.) [Exemplar of Mykhailo Sliozka's edition "Kliuch razumeniia" of 1665 in manuscript commentaries (on the image reconstruction of a Ukrainian reader of the second half of the 17th – first half of the 18th centuries)]. In *Rukopysna ta knyzhkova spadschyna Ukrainy* [Manuscript and book heritage of Ukraine], Is. 7, pp. 91–102. Kyiv. [In Ukrainian]; Shamrai, M. A. (2005) *Marhinalii v starodrukakh kyrylychnoho shryftu 15–17 st. z fondu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Marginal notes in Cyrillic old printed books of the 15–17th centuries from the fond of V. Vernadsky National Library of Ukraine] (pp. 72–81). Kyiv. [In Ukrainian]; Bondar, N. P., Kyseliov, R. Ye., Rosovetska, T. M. (Comps.). (2008). Vid ukladachiv [From the compilers]. In *Kyrylychni starodruky 15–17 st. u Natsionalnii bibliotetsi Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: kataloh* [Cyrillic old printed books of the 15–17th centuries in V. Vernadsky National Library of Ukraine: catalog] (pp. 8–9, 25). Kyiv. [In Ukrainian].

3. Zapasko, Ya. P., Isaievych, Ya. D. (1981). *Pamiatky knyzhkovoho mystetstva: kataloh starodrukiv, vydanykh na Ukraini* [Monuments of book art: catalog of old printed books published in Ukraine]: *Book 1. 1574–1700*. Lviv: Vyscha shkola. [In Ukrainian].

4. Zapasko, Ya. P., Isaievych, Ya. D. (1981). *Pamiatky knyzhkovoho mystetstva: kataloh starodrukiv, vydanykh na Ukraini* [Monuments of book art: catalog of old printed books published in Ukraine]: *Book 1. 1574–1700* (Nos. 509, 543, 544, 565, 577, 602, 616, 617, 634). Lviv: Vyscha shkola. [In Ukrainian].

5. Khyzhniak, Z. I. (Comp.). (2001). *Kyievo-Mohylianska akademiia v imenakh, XVII–XVIII st.: entsyklopedychne vydannia* [Kyiv-Mohyla Academy in names, 17–18th centuries: encyclopedic edition] (pp. 165–166). Kyiv: KM Akademiia. [In Ukrainian]; Sumtsov, N. F. (1884). *Ioannikii Galiatovskii. K istorii uzhnorusskoi literatury XVII v.* [Ioannikii Galiatovsky. On the history of Southern Russia literature]. Kyiv: Tipografia G. T. Korchak-Novytskogo. [In Russian].

6. Zapasko, Ya. P., Isaievych, Ya. D. (1981). *Pamiatky knyzhkovoho mystetstva: kataloh starodrukiv, vydanykh na Ukraini* [Monuments of book art: catalog of old printed books published in Ukraine]: *Book 1. 1574–1700* (Nos. 543, 617, 634). Lviv: Vyscha shkola. [In Ukrainian].

7. Zapasko, Ya. P., Isaievych, Ya. D. (1981). *Pamiatky knyzhkovoho mystetstva: kataloh starodrukiv, vydanykh na Ukraini* [Monuments of book art: catalog of old printed books published in Ukraine]: *Book 1. 1574–1700*. Lviv: Vyscha shkola. [In Ukrainian]; Kameneva, T. N. (1959). Chernigovskaia tipografia, ee deiatelnost i izdaniia [Chernihiv typography, its activities and editions]. In *Trudy Gosudarstvennoi biblioteki SSSR imeni V. I. Lenina* [Transactions of V. Lenin State Library of the USSR] (Vol. 3, pp. 224–384). Moscow: Gosizdat. [In Russian]; Titov, F. (1918). *Tipografija Kievo-Pecherskoi Lavry: istoricheskii ocherk (1606–1616–1916 gg.)* [Typography of Kyiv-Pechersk Lavra: historical essay]: *Vol. 1. Prilozheniia* [Applications]. Kyiv: Tipografia Kievo-Pecherskoi Uspenskoii Lavry. [In Russian]; Biletskyi, O. I. (Ed.-in-Chief). (1960). *Ukrainski pysmennyky: bio-bibliohrafichni slovnyk* [Ukrainian writers: bio-bibliographic dictionary] (Vol. 1, L. Ye. Makhnovets, Comp.). Kyiv: Derzhavne

vydavnytstvo khudozhnoi literatury. [In Ukrainian]; Estreicher, K. (1899). *Bibliografia Polska* (T. 17). Kraków: Czcionkami Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego. [In Polish].

8. Guseva, A. A. et al. (Comps.). (1981). *Ukrainskie knigi kirillovskoi pechati XVI–XVIII vv.: katalog izdaniia, khраниashchikhsia v Gosudarstvennoi biblioteke SSSR imeni V. I. Lenina* [Ukrainian Cyrillic books of the 16–18th centuries: catalog]: Is. 2, Pt. 1: *Kievskie izdaniia 2-i poloviny XVII v.* [Kyiv editions of the 2nd half of the 17th century] (p. 16). Moscow: Gosudarstvennaia biblioteka SSSR im. V. I. Lenina. [In Russian].

9. Radyszewskij, R. (1996). *Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku* (Cz. 1). Kraków: Wydawnictwo oddziału PAN. [In Polish].

10. Sobolevskii, A. (1904). Bibliograficheskaia redkost [Bibliographic rarity]. In A. M. Loboda (Ed.), *Chteniia v Istoricheskom obshchestve Nestora Letopistca* [Readings in the Historical Society of Nestor the Chronicler], Vol. 18, Is. 2, pp. 11–12. [In Russian]; Chepiha, I. P. (1963). “Skarb pochwały” – malovidomyi tvir Ioannikiia Haliatovskoho polskoiu movoiu [“Skarb pochwały” as a little known work of Ioanikii Galiatovsky in Polish]. In *Pytannia istorii ta kultury slovian* [Issues of the history and culture of the Slavs] (Pt. 2, pp. 49–55). Kyiv: Vydavnytstvo Kyivskoho derzhavnogo universytetu. [In Ukrainian].

11. Golubev, S. T. (1899). *Otzyv o sochinenii V. O. Eingorna: Ocherki iz istorii Malorossii v XVII v. I. Snosheniia malorossiiskogo dukhovenstva s moskovskim pravitelstvom v tsarstvovanie Alekseia Mikhailovicha*. [Review of V. O. Eingorn’s work: Sketches of Little Russia history of the 17th century. Relations of Little Russia Clergy with Moscow Government during the czardom of Aleksey Mikhailovich] (pp. 37–44). Moscow. [In Russian].

12. Makidonov, A. V. (2011). *Personalnyi sostav administrativnogo apparata Novorossii XVIII veka* [Personal composition of the administrative machine of the 18th century New Russia] (p. 59). Zaporizhia: Prosvita. [In Russian]; Maksimovich, M. A. (1877). Skazanie o Mezhygorskom Monastyre [Tale of Mezhygorie Monastery]. In M. A. Maksimovich, *Sobranie sochinenii* [Collection of works]: Vol. 2. *Otdely: istoriko-topograficheskii, arkheologicheskii i etnograficheskii* [Departments: historical-topographical, archeological and ethnographical] (pp. 253–285). Kyiv: Tipografiia M. P. Fritsa. [In Russian].

13. Bereźnica. (1880). *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego* (T. 1, s. 149). Warsaw. [In Polish].

14. Chepiha, I. P. (1985). “Kliuch rozuminnia” Ioanykiia Haliatovskoho – vydatna pamiatka ukrainskoi movy XVII st. [“Kliuch rozuminnia” of Ioanikii Galiatovsky as a prominent work of Ukrainian language]. In I. Haliatovskyi, *Kliuch rozuminnia* [Key to understanding] (p. 27). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian]; Liashchuk, T. (2012). *Obraz vraga v sochineniakh Galiatovskogo: kontsept my – oni glazami pravoslavnoho propovednika* [The image of an enemy in Galiatovsky works: the concept we – they as viewed by an Orthodox priest]. In *Tserkva–Nauka–Suspilstvo: pytannia vzaemodii* [Church–Science–Society: the issues of interaction]: *Proceedings of the 10th International Scientific Conference* (pp. 68–70). Kyiv: NKPIKZ. [In Russian].

15. Chepiha, I. P. (1985). “Kliuch rozuminnia” Ioanykii Haliatovskoho – vydatna pamiatka ukrainskoi movy XVII st. [“Kliuch rozuminnia” of Ioanikii Galiatovsky as a prominent work of Ukrainian language]. In I. Haliatovskyi, *Kliuch rozuminnia* [Key to understanding] (p. 28). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].

16. Boriak, H. V., Polehailov, O. H., Tsiborovska-Rymarovych, I. O. Yakovenko, N. M. (Comps.). (1999). *Kataloh starodrukovanykh knyh, shcho zberihaiutsia u Tsentralnomu derzhavnomu istorychnomu arkhivi Ukrainy u m. Kyievi (TsDIAK Ukrainy), 1494–1765* [Catalog of old printed books deposited in the Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv (CSHAU), 1494–1765] (pp. 62–63). Kyiv. [In Ukrainian].

17. Chepiha, I. P. (1985). “Kliuch rozuminnia” Ioanykii Haliatovskoho – vydatna pamiatka ukrainskoi movy XVII st. [“Kliuch rozuminnia” of Ioanikii Galiatovsky as a prominent work of Ukrainian language]. In I. Haliatovskyi, *Kliuch rozuminnia* [Key to understanding] (pp. 27–28). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian]; Liashchuk, T. (2012). Obraz vruga v sochineniakh Galiatovskogo: kontsept my – oni glazami pravoslavnoho propovednika [The image of an enemy in Galiatovsky works: the concept we – they as viewed by an Orthodox priest]. In *Tserkva–Nauka–Suspilstvo: pytannia vzaiemodii* [Church–Science–Society: the issues of interaction]: *Proceedings of the 10th International Scientific Conference* (pp. 68–70). Kyiv: NKPIKZ. [In Russian].

18. Tiurina, G. A. (2012). *Iz istorii izuchenii grecheskikh rukopisei v Evrope v XVIII – nachale XIX v.: Khristian Fridrikh Mattei (1744–1811)* [From the history of the study of Greek manuscripts of the 18th – early 19th centuries: Christian Friedrich Matthaei (1744–1811)] (p. 144). Moscow: Iazyki slavianskoi kultury. [In Russian].

19. Zapasko, Ya. P., Isaievych, Ya. D. (1981). *Pamiatky knyzhkovoho mystetstva: kataloh starodrukiv, vydanykh na Ukraini* [Monuments of book art: catalog of old printed books published in Ukraine] (Book 1, No. 564). Lviv: Vyshcha shkola. [In Ukrainian].

20. Chepiha, I. P. (1985). “Kliuch rozuminnia” Ioanykii Haliatovskoho – vydatna pamiatka ukrainskoi movy XVII st. [“Kliuch rozuminnia” of Ioanikii Galiatovsky as a prominent work of Ukrainian language]. In I. Haliatovskyi, *Kliuch rozuminnia* [Key to understanding] (p. 25). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].

21. Sobolevskii, A. (1902). Bibliograficheskie redkosti [Bibliographic rarities]. In *Cheniia v Istoricheskom obshchestve Nestora Letopistca* [Readings in the Historical Society of Nestor the Chronicler], Book 16, Is. 4, pp. 53–54. [In Russian].

Yu. Rudakova

Editions of the works of Ioanikii Galiatovsky in Latin script in the fond of V. Vernadsky National Library of Ukraine: historical and bibliological study of the exemplars

In the article we have investigated 46 exemplars of six editions of works written in Polish language by the most prominent representative of Ukrainian baroque literature Ioanikii Galiatovsky, and also one exemplar of the work, which was mistakenly supposed to be written by him. These works are mostly polemic anti-Catholic and anti-Muslim treatises printed in the typography of Kyiv-Pechersk Lavra and the typographies of

archbishop Lazar Baranovych in Novgorod-Siversky and Chernihiv. We have provided bibliographic descriptions of the editions, fully stating each work title, signatures, fingerprint and bibliographies. We have analyzed the exemplars, artistic decoration, pagination specifics, defectiveness, bindings and proveniences. We have emphasized that the works of Ioanikii Galiatovsky were commonly present in the libraries of Ukrainian monasteries, educational institutions and those of famous secular and religious people, which is proved by the inscriptions and stamps in the investigated exemplars.

Key words: Ukrainian old printed books in Latin script, polemic literature, artistic decoration of an edition, binding, provenience.

Ю. Рудакова

Латиношифтные издания произведений Иоанникия Галятовского в фонде Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского: историко-книговедческое исследование экземпляров

В статье рассматриваются 46 экземпляров из фонда НБУВ шести изданий польскоязычных произведений одного из наиболее ярких представителей украинской литературы эпохи барокко Иоанникия Галятовского, а также один экземпляр приписываемого ему произведения. В основном это полемические трактаты антикатолической и антимульманской направленности, напечатанные в типографиях Киево-Печерской лавры и архиепископа Лазаря Барановича в Новгороде-Северском и Чернигове. Приводятся библиографические описания изданий с полным названием каждого произведения, сигнатурами, фингерпринтом, библиографией. Анализируется художественное оформление, особенности пагинации изданий, дефектность, переплёт и провениенции экземпляров. Отмечается широкое распространение произведений Иоанникия Галятовского в библиотеках украинских монастырей, учебных заведений, известных светских и духовных лиц, о чем свидетельствуют надписи и печати в анализированных экземплярах.

Ключевые слова: украинские латиношифтные старопечатные книги, полемическая литература, художественное оформление издания, переплёт, провениенция.